

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อป้องกันการทุจริตตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537¹

กันตินันท์ อังคะนาวิณ²

องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบทั่วไป จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดให้มีการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นตาม “หลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น” กล่าวคือ จะต้องให้ประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดความต้องการของตนเองว่าจะพัฒนาท้องถิ่นไปในทิศทางใด และให้ประชาชนมีอิสระในการบริหารจัดการทำบริการสาธารณะ แต่การจะให้ประชาชนในท้องถิ่นทุกคนเข้ามาทำหน้าที่บริหารท้องถิ่นด้วยตัวเองก็เป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก กฎหมายจึงกำหนดให้มีฝ่ายนิติบัญญัติ คือ สภาองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน และมีฝ่ายบริหาร คือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมาจากการเลือกตั้งหรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น ดังนั้น กระบวนการตรวจสอบการทำงานของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและนายกองค์การบริหารส่วนตำบลจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ แม้ว่ากฎหมายจะกำหนดให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลและนายกองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจในการตรวจสอบและถ่วงดุลย์อำนาจซึ่งกันและกัน แต่ในทางปฏิบัติสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและนายกองค์การบริหารส่วนตำบล มักเป็นคนในพื้นที่ที่มีการรู้จักกันเป็นการส่วนตัว การตรวจสอบและถ่วงดุลย์อำนาจระหว่างสองฝ่ายจึงอาจไม่มีความแข็งแกร่งมากพอในการตรวจสอบการดำเนินงาน กฎหมายจึงได้ให้

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อป้องกันการทุจริตตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรนิติ เทพสุเมธานนท์ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์สุเมธ จานประดับ และ อาจารย์ ดร.พีรพงศ์ จงไพศาลสกุล

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนภูมิภาค) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

อำนาจการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคในการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อีกทั้งยังกำหนดถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ด้วย

อย่างไรก็ตาม หากตรวจสอบสถิติคำกล่าวหาเรื่องเรียนการทุจริตที่เข้ามาสู่สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2565 จนถึง 30 เมษายน 2566 จะพบว่าจากจำนวนของคำกล่าวหา 4,894 เรื่อง พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงานที่ถูกร้องมากที่สุด จำนวน 1,517 เรื่อง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 31 ส่วนใหญ่เป็นคำกล่าวหาในประเภทปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบหรือโดยทุจริต เช่น ละเลย เพิกเฉยต่อการปฏิบัติหน้าที่ กระทำการเกินอำนาจหน้าที่โดยทุจริต และอนุมัติหรือไม่อนุมัติใบอนุญาตโดยมิชอบ เป็นต้น จำนวน 933 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 61.50 รองลงมาประเภทจัดซื้อจัดจ้าง จำนวน 330 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 21.75 และประเภทใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่โดยมิชอบหรือโดยทุจริต จำนวน 148 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 9.76 ตามลำดับ³

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เห็นความสำคัญกับกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าตรวจสอบการทำงานขององค์กรบริหารส่วนตำบล เนื่องจากผู้ที่ได้รับประโยชน์และผลกระทบจากการบริหารกิจการขององค์กรบริหารส่วนตำบลมากที่สุดก็คือประชาชนในท้องถิ่นนั่นเอง อีกทั้งหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ประชาชนอยู่ในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย ย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในการใช้สิทธิรวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจของหน่วยงานรัฐได้

จากการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อป้องกันการทุจริตตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ทำให้ทราบว่า พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อป้องกันการทุจริตอยู่หลายประการ โดยในการค้นคว้าอิสระเล่มนี้จะศึกษาถึงปัญหา 3 ประการ ได้แก่

³ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (สำนักงาน ป.ป.ช.), สถิติการตรวจรับคำกล่าวหา ปีงบประมาณ พ.ศ.2566 (1 ตุลาคม 2565 – 30 เมษายน 2566), สืบค้นเมื่อ 3 มิถุนายน 2567, <https://www.nacc.go.th/categorydetail/2021110415414676/20230807114215?>

1. ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าถึงรายงานการประชุมของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์

ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 หมวด 2 องค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนที่ 1 มาตรา 52 วรรคแรก ได้บัญญัติถึงเรื่องการประชุมของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลว่า

“ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ดำเนินการประชุม และดำเนินกิจการอื่นให้เป็นไปตามข้อบังคับการประชุมที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด”

ระเบียบกระทรวงมหาดไทยที่เกี่ยวข้องกับการประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบล คือ ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยข้อบังคับการประชุมสภาท้องถิ่น พ.ศ. 2547 ซึ่งได้กำหนดถึงรายละเอียดของการประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีข้อ 33 วรรคสี่ กำหนดว่า

“ให้เลขานุการสภาท้องถิ่นปิดประกาศรายงานการประชุมที่สภาท้องถิ่นมีมติรับรองแล้วในที่เปิดเผย ณ สำนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชนทั่วไปทราบ”

จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการในการประชุมสภาทุกครั้งจะต้องมีการจัดทำรายงานการประชุมและรายงานการประชุมดังกล่าวจะต้องผ่านการตรวจสอบโดยคณะกรรมการตรวจรายงานการประชุม และมีมติรับรองโดยสภาท้องถิ่น จากนั้นจึงให้เลขานุการสภาท้องถิ่นปิดประกาศรายงานการประชุมที่สภาท้องถิ่นมีมติรับรองแล้วในที่เปิดเผย ณ สำนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชนทั่วไปทราบ

อย่างไรก็ตาม ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยข้อบังคับการประชุมสภาท้องถิ่น พ.ศ. 2547 ข้อ 33 วรรคสี่ ได้กำหนดให้ใช้วิธีการปิดประกาศ ณ สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่สอดคล้องกับยุคสมัยในปัจจุบัน เนื่องจากในปัจจุบันการที่ประชาชนจะเข้ามาอ่านบอร์ดประชาสัมพันธ์หน้าองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น เป็นเรื่องที่ไม่ค่อยพบเห็นในปัจจุบันแล้ว หรือถ้ามีก็เป็นเพียงประชาชนกลุ่มน้อยเท่านั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่าการที่กฎหมายกำหนดแต่เพียงการประกาศรายงานการประชุม ณ สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลเท่านั้น ไม่ได้เป็นไปตามหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องจากวิธีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารรูปแบบนี้ ไม่ก่อให้เกิดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของคนในพื้นที่เท่าที่ควร แต่ถ้าหากนำเทคโนโลยี เช่น ระบบอินเทอร์เน็ต เข้ามามีบทบาทก็จะทำให้สามารถผลิตข้อมูลข่าวสารได้รวดเร็วและสามารถกระจายข้อมูลข่าวสารกว้างขวางมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจากในปัจจุบันประชาชนส่วนมากมีสมาร์ตโฟนที่สามารถเข้าข้อมูลได้ง่ายในทุกที่ที่มีอินเทอร์เน็ต และยังสามารถส่งต่อข้อมูลกันได้อย่างรวดเร็ว ประเทศไทยจึงควรนำเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการประกาศข้อมูลรายงานการประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับข้อมูล

ข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และทั่วถึง อันเป็นการสอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบการให้ประชาชนรับทราบถึงข้อมูลข่าวสารมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและยุคสมัย จึงควรมีการแก้ไขระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยข้อบังคับการประชุมสภาท้องถิ่น พ.ศ. 2547 ข้อ 33

2. ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าเป็นสมาชิกสภาพลเมืองหรือคณะกรรมการที่ปรึกษา

ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 หมวด 2 องค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนที่ 3 มาตรา 69/1 ได้บัญญัติว่า “การปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน โดยใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และให้ คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล การจัดทำงบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้าง การตรวจสอบ การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับว่าด้วยการนั้น และหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด”

บทบัญญัตินี้ได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่โดยใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล การจัดทำงบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้าง การตรวจสอบ การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร

ทั้งนี้ ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 และที่แก้ไขเพิ่มเติม หมวด 1 องค์การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ข้อ 7 – 11 ได้กำหนดให้มืองค์กรจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น 2 องค์กร คือ คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น และ คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น จะต้องประกอบไปด้วยผู้แทนประชาคมท้องถิ่นที่ประชาคมท้องถิ่นคัดเลือกจำนวนไม่น้อยกว่า 3 คน แต่ไม่เกิน 6 คน และกำหนดให้คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นจะต้องประกอบด้วยผู้แทนประชาคมท้องถิ่นที่ประชาคมท้องถิ่นคัดเลือกจำนวน 3 คน⁴

⁴ ชนาราช คงารักษ์ และสถาพร เริงธรรม, “การมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการวางแผนพัฒนาตำบล ศึกษากรณีตำบลหนองแซง อำเภอบ้านแฮด และตำบลบ้านหว้า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น; The Approaches for Development of Participation of Community Organization Council for

โดยคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นมีหน้าที่ ได้แก่ กำหนดแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น ร่วมจัดทำร่าง แผนพัฒนาท้องถิ่น เสนอแนะแนวทางการพัฒนา และการแก้ไข ปัญหาเกี่ยวกับการจัดทำร่างแผนพัฒนาท้องถิ่น พิจารณาร่างแผนพัฒนาท้องถิ่นและร่างแผนการดำเนินงาน และคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนา ท้องถิ่นมีหน้าที่จัดทำร่างแผนพัฒนาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น กำหนด และจัดทำร่างแผนการดำเนินงานและจัดทำร่างข้อกำหนดขอบข่ายและรายละเอียดของงานมอบให้ หน่วยงานหรือบุคคลภายนอกจัดทำหรือร่วมจัดทำร่างแผนพัฒนาท้องถิ่น⁵

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากฎหมายได้กำหนดให้มีการรับรองการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นไว้ในรูปแบบของการเป็นคณะกรรมการร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น แต่ก็ เป็นการกำหนดไว้เพียงในเรื่องของการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยที่มิได้บัญญัติให้ประชาชนเข้าไปมีส่วน ร่วมในการให้คำปรึกษาและเสนอข้อคิดเห็นในเรื่องอื่น ๆ อันเป็นประโยชน์แก่ท้องถิ่นนั้น อีกทั้ง คณะกรรมการ พัฒนาท้องถิ่นและคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ก็ไม่ได้มีอำนาจในการอนุมัติร่าง แผนพัฒนาท้องถิ่น กล่าวคือ อำนาจสุดท้ายในการที่จะตัดสินใจว่าแผนพัฒนาท้องถิ่นดังกล่าวจะนำมาใช้ได้หรือไม่ เป็นของผู้บริหารท้องถิ่น มิใช่ของประชาชน

ดังนั้น จึงควรเพิ่มเติมบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในการแสดงความคิดเห็นและการ ทำงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลให้มากขึ้นในพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 หมวด 2 องค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนที่ 3 อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล

3. ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขอตรวจสอบเอกสารการดำเนินการด้านการเงิน ขององค์การบริหารส่วนตำบล

ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 หมวด 2 องค์การบริหารส่วน ตำบล ส่วนที่ 4 มาตรา 87 วรรคแรก ได้บัญญัติว่า “งบประมาณรายจ่ายประจำปีและงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม

Development Planning Formulation”, วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์, ปีที่ 34, ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม, 2550): 163 – 191.

⁵ ภัทราวดี อ่ำคุณ นเรศ คนหลัก และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์, “แนวทางการพัฒนาการจัดทำแผนพัฒนา ท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น Guidelines for Developing Local Development Plans for Local Government Organizations”, **Journal of Roi Kaensarn Academi**, ปีที่ 6, ฉบับที่ 10 (ตุลาคม, 2564 : 395 – 407.

ขององค์การบริหารส่วนตำบล ให้จัดทำเป็นข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลและจะเสนอได้ก็แต่โดยนายก
องค์การบริหารส่วนตำบลตามระเบียบและวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด” และ มาตรา 88 วรรคแรก
บัญญัติว่า “ระเบียบว่าด้วยการคลัง การงบประมาณ การโอนการจัดการทรัพย์สิน การซื้อ การจ้าง ค่าตอบแทน
และค่าจ้าง ให้เป็นไปตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทย”

ทั้งนี้ ระเบียบกระทรวงมหาดไทยที่เกี่ยวข้อง คือ ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยวิธีการงบประมาณ
ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2563 ได้กำหนดเรื่องการรายงานงบประมาณรายจ่ายประจำปีและ
งบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม ไว้ในข้อ 38 ซึ่งบัญญัติว่า

“ให้้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จัดส่งสำเนางบประมาณรายจ่ายประจำปีและงบประมาณรายจ่าย
เพิ่มเติมที่ได้รับความเห็นชอบหรืออนุมัติให้ประกาศใช้แล้วไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด สำหรับองค์การบริหาร
ส่วนตำบลให้ส่งนายอำเภอ เพื่อทราบ ภายในระยะเวลาไม่เกินสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นสุดการประกาศโดยเปิดเผย
เพื่อให้ประชาชนทราบ ณ สำนักงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และให้เผยแพร่ทางเว็บไซต์ขององค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย”

อีกทั้งได้กำหนดถึงเรื่องการประกาศรายงานรายรับและรายจ่ายประจำปีงบประมาณที่สิ้นสุดลง ไว้ใน
ข้อ 39 ซึ่งบัญญัติว่า

“เมื่อสิ้นปีงบประมาณ ให้้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นประกาศรายงานการรับ - จ่ายเงินประจำปี
งบประมาณที่สิ้นสุดนั้น ทั้งงบประมาณรายจ่ายและเงินนอกงบประมาณไว้โดยเปิดเผย ณ สำนักงานองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนทราบภายในกำหนดสามสิบวันตามแบบ ที่อธิบดีกรมส่งเสริมการ
ปกครองท้องถิ่นกำหนด แล้วส่งสำเนารายงานการรับ - จ่ายเงินดังกล่าวไปให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อทราบและ
เก็บเป็นข้อมูลระดับจังหวัดภายในระยะเวลาสิบห้าวันหลังจากนั้น แล้วให้จังหวัดรายงานกรมส่งเสริมการ
ปกครองท้องถิ่นทราบ”

จากบทบัญญัติดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่าการจัดทำข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่าย รวมถึงระเบียบว่าด้วยการ
คลัง การงบประมาณ การโอนการจัดการทรัพย์สิน การซื้อ การจ้าง ค่าตอบแทน และค่าจ้าง ให้เป็นไปตาม
ระเบียบของกระทรวงมหาดไทย โดยระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยวิธีการงบประมาณขององค์การปกครอง
ส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2563 ได้กำหนด ข้อ 38 และ 39 ได้กำหนดให้งบประมาณรายจ่ายประจำปีและงบประมาณ
รายจ่ายเพิ่มเติมที่ได้รับความเห็นชอบหรืออนุมัติให้ประกาศใช้ รวมถึงรายงานรายรับ รายจ่ายประจำปี
งบประมาณที่สิ้นสุด จะต้องมีการประกาศเปิดเผยให้ประชาชนทราบ โดยวิธีการเปิดเผย ณ สำนักงาน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือในกรณีของงบประมาณรายจ่ายประจำปีและงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม จะต้องมีการเผยแพร่ทางเว็บไซต์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติกำหนดแต่เพียงให้ ประกาศข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีและงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม รวมถึงรายรับ รายจ่ายประจำปี งบประมาณที่สิ้นสุดให้ประชาชนรับทราบเมื่อสิ้นปีงบประมาณนั้น ๆ แต่ในระหว่างปีงบประมาณประชาชนไม่สามารถทราบได้เลยว่าหน่วยงานได้ใช้จ่ายงบประมาณในกิจการใดบ้าง ไม่มีกฎหมายบัญญัติกำหนดสิทธิของ ประชาชนที่จะขอตรวจสอบเอกสารการดำเนินการด้านการเงินหรือบัญชีขององค์การบริหารส่วนตำบลใน ระหว่างปีงบประมาณนั้นได้

นอกจากนี้พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 หมวด 2 องค์การบริหาร ส่วนตำบล ส่วนที่ 4 มาตรา 89 ได้บัญญัติว่า “ให้นำบทบัญญัติมาตรา 37 มาใช้บังคับกับการตรวจสอบการคลัง การบัญชี หรือการเงินอื่น ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบล” โดยมาตรา 37 ได้บัญญัติว่า “ให้ กระทรวงมหาดไทยจัดให้มีการตรวจสอบการคลัง การบัญชี หรือการเงินอื่น ๆ ของสภาตำบล” ซึ่งจาก บทบัญญัตินี้จะเห็นได้ว่ากฎหมายกำหนดให้กระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ตรวจสอบการคลัง การบัญชี หรือ การเงินอื่น ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบล แต่ไม่มีบทบัญญัติให้ประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิตรวจสอบการคลัง การบัญชี หรือการเงินอื่น ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบล

ดังนั้น จึงควรควรเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับการรับรองสิทธิของประชาชนที่จะยื่นคำขอตรวจสอบ งบประมาณและบัญชีรายรับรายจ่ายขององค์การบริหารส่วนตำบลไม่ว่าเวลาใด รวมถึงสิทธิในการขอคัดสำเนา เอกสารเหล่านั้นได้ ไว้ในพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 หมวด 2 องค์การ บริหารส่วนตำบล ส่วนที่ 4 รายได้และรายจ่ายขององค์การบริหารส่วนตำบล

จากการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อป้องกันการทุจริตตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ประกอบกับ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เปรียบเทียบกับกฎหมายการปกครองท้องถิ่นของต่างประเทศ ผู้ศึกษาจึงมี ข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าถึงรายงานการประชุมของสภาองค์การบริหาร ส่วนตำบลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์

จากการศึกษา ผู้ศึกษาเห็นควรแก้ไข เพิ่มเติมบทบัญญัติ ข้อ 33 วรรค 4 แห่งระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยข้อบังคับการประชุมสภาท้องถิ่น พ.ศ. 2547 เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน โดย

การก่อให้เกิดการรับรู้ถึงข้อมูลข่าวสารการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลมากยิ่งขึ้น และเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยในปัจจุบัน โดยแก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

“ให้เลขาธิการสภาท้องถิ่นปิดประกาศรายงานการประชุมที่สภาท้องถิ่นมีมติรับรองแล้วในที่เปิดเผย สำนักงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชนทั่วไปทราบ และให้เผยแพร่ทางเว็บไซต์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น”

2. ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าเป็นสมาชิกสภาพลเมืองหรือคณะกรรมการที่ปรึกษา

จากการศึกษาพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 หมวด 2 องค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนที่ 3 อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล รวมถึงระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 ไม่มีบทบัญญัติใดกำหนดถึงการตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาและสภาพลเมือง ผู้ศึกษาจึงเห็นควรเพิ่มเติมบทบัญญัติพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 โดยเพิ่มมาตรา 69/2 และ 69/3 ดังนี้

“มาตรา 69/2 นายกองค์การบริหารส่วนตำบลอาจจัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาเกี่ยวกับการบริการสาธารณะและกิจการอื่นที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล

คณะกรรมการที่ปรึกษาตามวรรคแรก ให้ประกอบด้วยสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งได้รับมอบหมายจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบลทำหน้าที่เป็นประธานกรรมการที่ปรึกษา และกรรมการอื่นจะต้องเป็นบุคคลทั่วไปผู้อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น ทั้งนี้ ต้องไม่ใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือข้าราชการในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น

คณะกรรมการที่ปรึกษาตามวรรคแรก มีหน้าที่ให้คำปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนตำบลและสามารถเสนอข้อคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการบริการสาธารณะและกิจการอื่นที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล

คณะกรรมการที่ปรึกษาจะต้องจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทุกปี

มาตรา 69/3 นายกองค์การบริหารส่วนตำบลต้องกำหนดให้มีสภาพลเมืองในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนั้น

สมาชิกสภาพลเมืองให้ประกอบด้วยผู้อยู่อาศัยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น โดยให้คัดเลือกด้วยวิธีการการจับสลาก

สภาพลเมืองมีหน้าที่ในการกำหนดแนวทางการการพัฒนาท้องถิ่นและกำกับดูแลการดำเนินการองค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตามแผนพัฒนาท้องถิ่นและข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่าย

สภาพลเมืองดำเนินการด้วยความเป็นอิสระจากหน่วยงานของรัฐ”

3. ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบเอกสารการดำเนินการด้านการเงินขององค์การบริหารส่วนตำบล

จากการศึกษาพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 หมวด 2 องค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนที่ 4 รายได้และรายจ่ายขององค์การบริหารส่วนตำบล และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยวิธีการงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2563 ไม่มีบทบัญญัติใดกำหนดถึงการให้ประชาชนตรวจสอบเอกสารการดำเนินการด้านการเงินขององค์การบริหารส่วนตำบลได้ ผู้ศึกษาจึงเห็นควรเพิ่มเติมบทบัญญัติพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 โดยเพิ่มเติมมาตรา 90 ดังนี้

“มาตรา 90 บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลสามารถยื่นคำร้องขอตรวจสอบเอกสารการดำเนินการด้านการเงินขององค์การบริหารส่วนตำบลได้ และสามารถขอสำเนาเอกสารดังกล่าวได้ โดยให้องค์การบริหารส่วนตำบลเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการทำสำเนาตามอัตราที่กฎหมายกำหนด”

เอกสารอ้างอิง

- ธนาราช คงคารักษ์ และสถาพร เริงธรรม, “การมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการวางแผนพัฒนาตำบล ศึกษากรณีตำบลหนองแซง อำเภอบ้านแฮด และตำบลบ้านหว้า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น; The Approaches for Development of Participation of Community Organization Council for Development Planning Formulation”, **วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์**, ปีที่ 34, ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม, 2550):163 – 191.
- ภัทราวดี อำคุณ นเรศ คนหลัก และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์, “แนวทางการพัฒนาการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น Guidelines for Developing Local Development Plans for Local Government Organizations”, **Journal of Roi Kaensarn Academi**, ปีที่ 6, ฉบับที่ 10 (ตุลาคม, 2564 : 395 – 407.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (สำนักงาน ป.ป.ช.). **สถิติการตรวจรับคำกล่าวหา ปึงบประมาณ พ.ศ.2566 (1 ตุลาคม 2565-30 เมษายน 2566)** [Online]. Available URL : <https://www.nacc.go.th/categorydetail/2021110415414676/20230807114215?> , 2566 (สิงหาคม, 7).